

Γλώσσα Δ΄ Δημοτικού
Πετώντας με τις λέξεις
ΔΕΥΤΕΡΟ ΤΕΥΧΟΣ
Τόμος 1ος

**Γ' Κ.Π.Σ. / ΕΠΕΑΕΚ II / Ενέργεια 2.2.1 /
Κατηγορία Πράξεων 2.2.1.α:**

**«Αναμόρφωση των προγραμμάτων
σπουδών και συγγραφή νέων
εκπαιδευτικών πακέτων»**

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Δημήτριος Γ. Βλάχος

Ομότιμος Καθηγητής του Α.Π.Θ

Πρόεδρος του Παιδαγωγ. Ινστιτούτου

Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή νέων

βιβλίων και παραγωγή

υποστηρικτικού εκπαιδευτικού υλικού

με βάση το ΔΕΠΠΣ και τα ΑΠΣ για το

Δημοτικό και το Νηπιαγωγείο»

Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου

Γεώργιος Τύπας

Σύμβουλος του Παιδαγ. Ινστιτούτου

Αναπληρωτής Επιστημ. Υπεύθ. Έργου

Γεώργιος Οικονόμου

Σύμβουλος του Παιδαγ. Ινστιτούτου

Έργο συγχρηματοδοτούμενο 75% από

το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και

25% από εθνικούς πόρους.

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Κλεοπάτρα Διακογιώργη,

Λέκτορας του Πανεπιστ. Αθηνών

Θεόδωρος Μπαρής, *Εκπαιδευτικός*

Χαράλαμπος Στεργιόπουλος,

Εκπαιδευτικός

Ερμιόνη Τσιλιγκιριάν,

Εκπαιδευτικός

ΚΡΙΤΕΣ - ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ

Γεωργία Κατσημαλή,

Αναπλ. Καθηγ. του Πανεπιστημίου

Κρήτης

Όλγα Μούσιου - Μυλωνά,

Σχολική Σύμβουλος

Ιωάννης Ντελής - Σμυρίλιος,

Εκπαιδευτικός

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ

Καλλιόπη Σηφακάκη,

Ζωγράφος - Σκιτσογράφος

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Χριστίνα – Χρυσούλα Δελή

Φιλολόγος

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ

**Πέτρος Μπερερής, Σύμβουλος του
Παιδαγωγικού Ινστιτούτου**

**Χρήστος Παπαρίζος, Σύμβουλος
του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου**

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΤΟΥ ΥΠΟΕΡΓΟΥ

**Ειρήνη Χολέβα – Φιλιπποπούλου,
Σχολική Σύμβουλος**

ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

ACCESS Γραφικές Τέχνες Α.Ε.

**ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΓΙΑ
ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ**

Ομάδα Εργασίας

Αποφ. 16158/6-11-06 και

75142/Γ6/11-7-07 ΥΠΕΠΘ

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ,
ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

**Κλεοπάτρα Διακογιώργη
Θεόδωρος Μπαρής
Χαράλαμπος Στεργιόπουλος
Ερμιόνη Τσιλιγκιριάν**

**ΑΝΑΔΟΧΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ:
ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ**

Γλώσσα Δ΄ Δημοτικού

Πετώντας με τις λέξεις

ΔΕΥΤΕΡΟ ΤΕΥΧΟΣ

Τόμος 1ος

Ιστορίες παιδιών

Σ' αυτή την ενότητα:

- Θα γράψουμε τη συνέχεια και το τέλος μιας ιστορίας με ήρωες παιδιά.
- Θα μάθουμε να βρίσκουμε τα στοιχεία ενός άρθρου και να γράφουμε ένα μικρό άρθρο.
- Θα μάθουμε επίσης:
 - Τα αριθμητικά επίθετα.
 - Πότε βάζουμε το τελικό (ν) σε λέξεις.
 - Να διηγούμαστε ιστορίες χρησιμοποιώντας σωστά τους χρόνους των ρημάτων.

- Θα γνωρίσουμε διαφορετικούς χαρακτήρες παιδιών.

... και όλα αυτά διαβάζοντας ιστορίες με ήρωες παιδιά

Κορίτσι

Δύο συ και τρία γω,
πράσινο πεντόβολο*

μπαίνω μέσα στον μπαξέ,
γεια σου, κύριε Μενεξέ.

Σιντριβάνι και νερό
και χαμένο μου όνειρο.

Τζίντζιρας τζιντζίρισε,
το ροδάνι γύρισε.

Χοπ! αν κάνω δεξιά
πέφτω πάνω στη ροδιά.

Χοπ! αν κάνω αριστερά
πάνω στη βατομουριά.

*πεντόβολο: παιδικό παιχνίδι που
παίζεται με πέντε βόλους ή
πετρούλες

*μπαξές: κήπος, περιβόλι

Το 'να χέρι μου κρατεί
μέλισσα θεόρατη,
τ' άλλο στον αέρα πιάνει
πεταλούδα που δαγκάνει.

Οδυσσέας Ελύτης,
Ο ήλιος ο ηλιάτορας,
εκδ. Ίκαρος, Αθήνα,
1971

1. Παρακολουθήστε το παιχνίδι του κοριτσιού με τη φύση:

- Πού έπαιζε το κορίτσι;
- Ποιους ήχους άκουγε;
- Ποια δέντρα το περιτριγύριζαν;
- Ποια έντομα το συντρόφευαν στο παιχνίδι του;
- Πώς θα χαρακτηρίζατε τη διάθεση του κοριτσιού, ενώ παίζει με τη φύση;

2. Νομίζετε ότι τα παιδιά βλέπουν τον κόσμο, όπως οι μεγάλοι; Δικαιολογήστε την απάντησή σας μέσα από το ποίημα.

3. Το κορίτσι βλέπει διάφορες εικόνες της φύσης. Συζητήστε με το διπλανό σας ποια εικόνα σας

εντυπωσίασε και γιατί. Ζωγραφίστε την δίπλα από το ποίημα.

4. Το ποίημα είναι απόσπασμα από το ποιητικό έργο του Οδυσσέα Ελύτη «Ο ήλιος ο ηλιάτορας». Αναζητήστε πληροφορίες στην εγκυκλοπαίδεια ή στο διαδίκτυο για το σπουδαίο μας ποιητή και διαβάστε κι άλλα ποιήματα του. Αυτό το ποίημα έχει μελοποιηθεί. Στην ώρα της Μουσικής ακούστε το στην τάξη.

5. Το κορίτσι χαίρεται το παιχνίδι του με τη φύση. Περιγράψτε κι εσείς στο τετράδιό σας έναν περίπατο στο δάσος ή σε κάποιο άλλο μέρος, όπου η φύση σας εντυπωσίασε. Η Ραλλού θα σας βοηθήσει στη διήγησή σας:

- ▶ Πότε και πού συνέβησαν αυτά που διηγούμαι;
- ▶ Ποια άλλα πρόσωπα ήταν μαζί μου;
- ▶ Περιγράψω το μέρος γύρω μου με λεπτομέρειες: Τι είδα, τι άκουσα, τι μύρισα;
- ▶ Τι κάναμε εκεί;
- ▶ Σκέψεις και συναισθήματα.

Το μεγάλο μυστικό

Μια παρέα παιδιών, με αρχηγό τον Κωσταντή, ζει σ' ένα νησί και μαζί σκαρώνουν ένα σωρό τρέλες. Αυτή τη φορά ξεκίνησαν να μαζέψουν αχινούς στην είσοδο μιας σπηλιάς.

Συνεχίσαμε την πορεία μας για τη σπηλιά. Όταν φτάσαμε κοντά, ένα κοπάδι γκρίζα αγριοπερίστερα πέταξαν τρομαγμένα, χτυπώντας τα φτερά τους. Καθίσαμε έξω σ' ένα μεγάλο βράχο, για να ξεκουραστούμε.

Γύρισα και κοίταξα τη σπηλιά. Το λιγοστό φως της μέρας φώτιζε την είσοδο της. Πιο μέσα όλα ήταν σκοτεινά. Η ώρα κυλούσε ευχάριστα, αλλά ο αέρας δυνάμωσε κι άρχισε να φουρτουνιάζει. Τα αφρισμένα κύματα της θάλασσας μαστίγωναν

τα βράχια, για να προχωρήσουν μέχρι μέσα στη σπηλιά και να ξαναβγούν, παρασέρνοντας τις πέτρες και τα βότσαλα της μικρής παραλίας που είχε σχηματιστεί έξω από αυτή.

- Έχεις μπει ποτέ σου μέσα; ρώτησα τον Κωσταντή.

- Φυσικά και έχω μπει. Γιατί, εσύ φοβάσαι να μπεις; Δίστασα λίγο να απαντήσω.

- Για να πω την αλήθεια, φοβάμαι.

- Κοιτάτε, μωρέ, ένα φοβητσιάρη που τον έχουμε και στην ομάδα μας... κορόιδεψε. Έσκυψα το κεφάλι από ντροπή. Σε λίγο μπήκαν στη συζήτηση και οι άλλοι.

- Έχω ακούσει πως κάποτε σ' αυτήν εδώ τη σπηλιά έκρυβαν οι πειρατές τους θησαυρούς τους, είπε ο Δημήτρης.

- Δεν ξέρω τι γινόταν παλιά, πήρε και πάλι το λόγο ο αρχηγός. Εγώ δε βρήκα κανένα θησαυρό. Λοιπόν, για να δούμε ποιος από εσάς έχει ψυχή μέσα του. Όποιο παλικάρι μπει στη σπηλιά, θα του δώσω τη σφυρίχτρα μου. Κοιταχτήκαμε όλοι μεταξύ μας αλλά κανένας δε σηκώθηκε από τη θέση του. Μας είχε κυριεύσει ένα δέος για τον τόπο και το χώρο αλλά και μια ανατριχίλα για το τι θα συναντούσαμε εκεί μέσα.

- Μωρέ κάτι παλικάρια που έχω στην ομάδα μου! Κανένας θαρραλέος! συνέχισε ο αρχηγός.

Κανένας δεν κουνήθηκε από τη θέση του.

- Γιατί δεν πηγαίνεις εσύ; τον ρώτησε ο Γρηγόρης.

- Εγώ... κόμπιασε, εγώ έχω ξαναπάει. Αν θέλει, ας μπει κάποιος άλλος.
- Τότε να πάμε όλοι μαζί, πρότεινε ο Νικολής.
- Καλή ιδέα, απάντησε με ανακούφιση ο Κωσταντής, βγαίνοντας από τη δύσκολη θέση που βρισκόταν.
- Να μην προχωρήσουμε πολύ μέσα στη σπηλιά, δε θα βλέπουμε, είπε ο Σταύρακας. Έφυγε και ο ήλιος και σε λίγο θα σκοτεινιάσει περισσότερο.

Προχωρήσαμε αργά και φοβισμένα. Σταθήκαμε λίγο για να συνηθίσουν τα μάτια μας στο μισοσκοτάδο. Τα πόδια μας βούλιαζαν στη μαλακή άμμο και η υγρασία της ατμόσφαιρας μας πάγωνε ακόμα περισσότερο. Το ξαφνικό πέταγμα

**ενός θηλυκού περιστεριού, που
πύρωνε υπομονετικά τα αβγά του,
έκανε το αίμα μας να κυλήσει
γρηγορότερα στις φλέβες μας. Το
μάτι μας έσκισε το ημίφως της
σπηλιάς. Κοιτάζαμε γύρω μας
φοβισμένα. Όσο μπορούσαμε να
δούμε, διακρίναμε έναν πελώριο
θόλο να υψώνεται από πάνω μας.**

Από την οροφή του κρέμονταν δεκάδες σταλαχτίτες, που από τις άκρες τους έπεφτε, σαν το δάκρυ της μαστίχας, το νερό.

Κανένας δε μιλούσε. Προσπαθούσαμε να κρατήσουμε μέσα μας αυτή την πρωτόγνωρη εικόνα που βλέπαμε. Η σπηλιά συνεχιζόταν προς τα μέσα αλλά το σκοτάδι μας εμπόδιζε να δούμε.

- Τι λέτε, να προχωρήσουμε ακόμα λίγο; Η φωνή του Πιπίλα έσπασε την ησυχία και τη βουβαμάρα που μας σκέπαζε. Έχω μαζί μου ένα φακό. Πάμε λίγο πιο μέσα να δούμε τι έχει...

Κανένας δεν απάντησε.

- Αν πάμε, θα πάμε όλοι μαζί και θα κρατάμε ο ένας το χέρι του άλλου, αποκρίθηκε ο θαρραλέος αρχηγός μας. Συμφωνείτε;

Γύρισα και κοίταξα προς τα πίσω το άνοιγμα της σπηλιάς. Η απόσταση που μας χώριζε ήταν μικρή αλλά κάθε βήμα προς τα μέσα ήταν αρκετά μέτρα προς το άγνωστο.

Μάρκος Κάβουρας, Το μεγάλο μυστικό, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2004 (διασκευή)

1. Ο Μάρκος μας διηγείται την περιπέτεια που έζησε με την παρέα του όταν θέλησαν να δουν από κοντά τη σπηλιά.

► Για να γνωρίσετε καλύτερα την παρέα των παιδιών, αντιστοιχίστε τα ονόματά τους με τη φράση που ταιριάζει στον καθένα.

- **Μάρκος** ● Βρήκε καλή την ιδέα να μπουν όλοι μαζί στη σπηλιά.
- **Κωστα-
ντής** ● Είχε μαζί του ένα φακό.
- **Δημή-
τρης** ● Είχε ακούσει πως παλιότερα οι πειρατές έκρυβαν στη σπηλιά τους θησαυρούς τους.
- **Γρηγό-
ρης** ● Ήταν ο μόνος που παραδέχτηκε ότι φοβόταν.
- **Νικολής** ● Πρότεινε να μπουν όλοι μαζί στη σπηλιά.
- **Σταύρα-
κας** ● Είπε να μην προχωρήσουν πολύ μέσα στη σπηλιά, γιατί δε θα είχε πολύ φως.
- **Πιπίλας** ● Με αυτά που είπε, έφερε σε δύσκολη τον αρχηγό της παρέας.

- ▶ Από πού φαίνεται ότι τα παιδιά ήταν φοβισμένα όταν προχωρούσαν στο εσωτερικό της σπηλιάς;
- ▶ Πώς τα παιδιά νίκησαν το φόβο τους και αποφάσισαν να προχωρήσουν στο εσωτερικό της σπηλιάς;

2. Πώς σας φαίνεται η ιδέα να γίνετε η παρέα των παιδιών που πηγαίνει να εξερευνήσει τη σπηλιά;

Μοιράστε ρόλους, θυμηθείτε τα λόγια των παιδιών, βάλτε και δικά σας, τραβήξτε τις κουρτίνες για να δημιουργηθεί σκοτάδι στην τάξη και παίξτε τη σκηνή στην οποία τα παιδιά βρίσκονται στην είσοδο της σπηλιάς.

Είναι πολύ σημαντικό να δείχνετε συνεχώς το τι αισθάνεστε

κάνοντας με το σώμα σας τις ανάλογες κινήσεις και με το πρόσωπο σας τις ανάλογες γκριμάτσες.

3. Θυμηθείτε και εσείς μια ιστορία που έχετε ζήσει και έχετε νιώσει μεγάλο φόβο. Διηγηθείτε την στην τάξη και μιλήστε για το τι νιώθατε εκείνες τις στιγμές.

4. Ο Μάρκος, μετά από μερικές μέρες, διηγείται στους συμμαθητές του την περιπέτεια που έζησε:

«Αρχίσαμε την πορεία μας για τη σπηλιά από το μικρό λιμανάκι. Όταν φτάσαμε στην είσοδο της σπηλιάς, ένα κοπάδι γκριζα αγριοπερίστερα φτερούγισαν τρομαγμένα. Ξαφνικά από μια χαραμάδα μπήκε το λιγοστό φως

της μέρας και φώτισε το εσωτερικό της σπηλιάς. Τα πόδια μας βούλιαξαν στη μαλακή άμμο και η υγρασία της ατμόσφαιρας μας πάγωσε ακόμα περισσότερο. Έτσι άρχισε η περιπέτειά μας...».

Κυκλώστε τα ρήματα που χρησιμοποίησε ο Μάρκος για να δείξει ότι αυτά που διηγείται έγιναν στο παρελθόν.

Χρησιμοποιούμε χρόνο **αόριστο** για να δείξουμε ότι κάτι έγινε στο παρελθόν.

Θυμηθείτε:
Χρησιμοποιούμε χρόνο **παρατατικό** για να δείξουμε ότι κάτι γινόταν στο παρελθόν και είχε κάποια διάρκεια.

Συχνά, όταν διηγούμαστε κάτι, όπως ο Μάρκος, χρησιμοποιούμε ρήματα σε παρελθοντικούς χρόνους (παρατατικό, αόριστο).

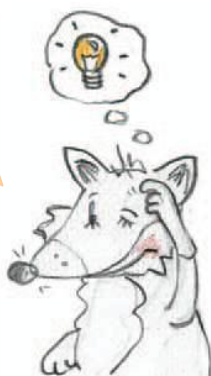
5. Η αδερφή του Γρηγόρη είχε ακούσει τα σχέδια της παρέας για τη σπηλιά και ανησυχούσε. Διαβάστε τι της λέει ο Γρηγόρης για να την καθησυχάσει.

«Θα αρχίσουμε την πορεία μας από το μικρό λιμανάκι και θα πάμε άκρη άκρη στους μικρούς βράχους. Θα φτάσουμε μπροστά στη σπηλιά και θα ψάξουμε να δούμε τι υπάρχει μέσα. Αν είμαστε τυχεροί, θα βρούμε το θησαυρό των πειρατών. Μην ανησυχείς, θα γυρίσουμε σπίτι πριν βραδιάσει. Σου υπόσχομαι ότι θα προσέξουμε και δε θα παίξουμε επικίνδυνα παιχνίδια».

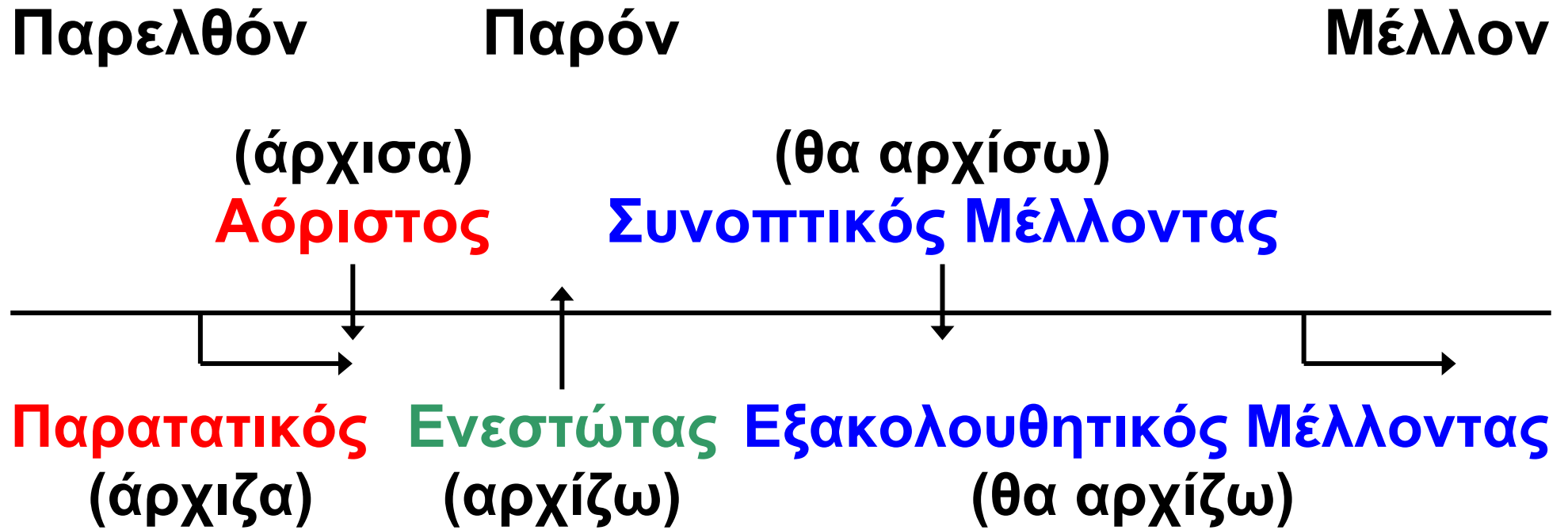
Κυκλώστε τα ρήματα που χρησιμοποίησε ο Γρηγόρης για να δείξει ότι αυτά που διηγείται θα γίνουν στο μέλλον.

Χρησιμοποιούμε χρόνο **συνοπτικό μέλλοντα για να δείξουμε ότι κάτι θα γίνει στο μέλλον.**

Θυμηθείτε: Χρησιμοποιούμε χρόνο **εξακολουθητικό μέλλοντα για να δείξουμε ότι κάτι θα γίνει στο μέλλον και θα έχει κάποια διάρκεια.**

Η γραμμή του χρόνου

Ενεργητική φωνή

Αόριστος

ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ Μέλλοντας

Οριστική	Υποτακτική	Προστακτική	Οριστική
άρχισα	(να) αρχίσω	–	θα αρχίσω
άρχισες	(να) αρχίσεις	άρχισε	θα αρχίσεις
άρχισε	(να) αρχίσει	–	θα αρχίσει
αρχίσουμε	(να) αρχίσουμε	–	θα αρχίσουμε
αρχίσατε	(να) αρχίσετε	αρχίστε	θα αρχίσετε
άρχισαν	(να) αρχίσουν	–	θα αρχίσουν

6. Αν συμπληρώσετε το γράμμα ή τα γράμματα που λείπουν στο παρακάτω κείμενο, θα διαβάσετε αυτά που είδαν τα παιδιά όταν έφτασαν στη σπηλιά.

Πιο μέσα όλα ήταν σκοτ__νά. Η ώρα κ__λούσε ευχάρ__στα αλλά ο αέρας δυνάμ__σε κι η θάλασσα άρχ__σε να φουρτουνιάζ___. Τα αφρ__σμένα κ__ματά της μαστίγ__ναν τα βράχια, παρασέρν__ντας τις πέτρες και τα βότσαλα της μ__κρής παραλ__ας που είχε σχηματ__στεί έξω από αυτή.

7. Βρείτε και αντιγράψτε την παράγραφο του κειμένου που αναφέρεται στο δισταγμό των παιδιών να προχωρήσουν πιο βαθιά στη σπηλιά.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Ο αδελφός της Ασπασίας

Όταν ήμουν πιο μικρός, εκεί κατά την Πρώτη Δημοτικού, τα είχα λιγουλάκι με τον μπαμπά μου. Λιγουλάκι, αλλά πάντως ήμουν θυμωμένος μαζί του. Νόμιζα πως αγαπούσε πιο πολύ την Ασπασία από εμένα. Πώς το νόμιζα; Ε, να! Πρώτα απ' όλα ήταν τα άλμπουμ με τις φωτογραφίες. Πέντε με φωτογραφίες της Ασπασίας και δυο μόνο με δικές μου.

«Όλο την Ασπασία βγάζεις φωτογραφία. Αυτήν αγαπάς πιο πολύ!» του έλεγα του μπαμπά.

Εκείνος με κοίταζε έκπληκτος.

«Μα, αφού η Ασπασία ζει πιο πολλά χρόνια απ' ό,τι εσύ, φυσικό είναι να έχει βγάλει πιο πολλές φωτογραφίες!»

Δίκιο είχε, αλλά εγώ δεν το έβλεπα.

Έπειτα ήταν κι άλλα.

Παρακολουθούσαμε, για παράδειγμα, όλοι μαζί τηλεόραση. Εγώ καθόμουν με τα πόδια απλωμένα πάνω στο τραπεζάκι.

«Κάτω τα πόδια σου, θα γδάρεις το έπιπλο!» μου φώναζε ο μπαμπάς.

«Όλο σ' εμένα φωνάζεις! Ποτέ και στην Ασπασία! Εκείνη αγαπάς, όχι εμένα!» έλεγα εγώ.

Και ξανά ο μπαμπάς με κοιτούσε με έκπληξη.

«Μα η Ασπασία κάθεται κανονικά!» μου έλεγε. «Γιατί να τη μαλώσω;»

Δίκιο είχε, αλλά εγώ...

Ε, ήμουν ζηλιάρης. Να το παραδεχτώ.

**Έπειτα ήταν κι η μαμά. Αυτή
άλλα έλεγε.**

**Όταν, ας πούμε, εγώ έμπαινα
στο δωμάτιο της Ασπασίας και της
ανακάτευα τα... ψιλικά της κι εκείνη
άρχιζε τα: «Στρίβε! Φύγε!» (και άλλα
τέτοια), η μαμά έβαζε τις φωνές
στην κόρη της: «Μα σταμάτα πια!
Καθόλου υπομονή δεν έχεις! Παιδί
είναι!».**

**Ε, άκουγα εγώ κάτι τέτοια κι
έλεγα πως για τη μαμά δεν υπάρχει
καμιά αμφιβολία. Μ' αγαπούσε πιο
πολύ από την αδελφή μου. Δεν
ήταν σαν τον μπαμπά, που όλο
απαιτήσεις είχε από εμένα, άρα...**

**Λοιπόν, ο μπαμπάς κι η μαμά,
δεν μπορώ να πω, σε πολλά
συμφωνούν, αλλά και σε πολλά
διαφωνούν. Συνήθως, συμφωνούν
στα βιβλία που διαβάζουν. Τα ίδια
αρέσουν και στους δυο, τα ίδια και**

στους δυο δεν αρέσουν. Εκεί που διαφωνούν είναι στο πώς πρέπει να αντιμετωπίζουν την Ασπασία.

Ο μπαμπάς πάντα τη δικαιολογεί: «Ε, ας έχει κι αυτή κάποιο ελάττωμα. Καλή μαθήτρια είναι, ήσυχος χαρακτήρας. Το μόνο κακό που έχει είναι πως είναι λίγο καβγατζού!»

Η μαμά όμως έχει άλλη γνώμη.

«Εσύ τη χάλασες, μ' όλα τα χατίρια που της κάνεις και να που κατάντησε να μην υπολογίζει κανέναν!»

Και, όταν η Ασπασία τους ακούει να λένε όλα αυτά, αρχίζει τις μουρμούρες, δήθεν ετοιμάζεται να κλάψει και τελικά προτιμά να βροντήξει την πόρτα της κάμαράς της και να βάλει δυνατά το στερεοφωνικό της.

Για μένα δε διαφωνούν. Συμφωνούν κι οι δυο πως έχω καλή καρδιά και πως, αν κάποια στιγμή με μαλώσουν κι εγώ βάλω τα κλάματα, το επόμενο κιόλας λεπτό έχω ξεθυμώσει.

Τέλος πάντων! Χαρακτήρες, όπως συνηθίζει να λέει κι η γιαγιά, αλλά εγώ το ξαναλέω: τη ζήλευα την Ασπασία.

Όμως αργότερα μου πέρασε...
Δηλαδή δε μου πέρασε ακριβώς.
Μια και τα λέμε μεταξύ μας, ας το
ομολογήσω: την Ασπασία τη ζη-
λεύω ακόμα! Μα... συνάμα και την
αγαπώ, όπως κι αυτή μ' αγαπάει.
Α, η αλήθεια να λέγεται. Αλλά γιατί
να έχει γεννηθεί πριν από εμένα;
Και έτσι τώρα είναι η πιο μεγάλη
από τους δυο μας! Αδικία!

Μάνος Κοντολέων,
Ο αδελφός της Ασπασίας,
εκδ. Πατάκη, Αθήνα, 2003

1. Την ιστορία μας τη διηγείται
ο Δαμιανός, ο αδελφός της
Ασπασίας. Διηγηθείτε και εσείς την
ιστορία με λίγα λόγια. Οι παρακάτω
ερωτήσεις θα σας βοηθήσουν να
διηγηθείτε όσα συνέβησαν με μια
σειρά.

- Τι πίστευε ο μικρός αδελφός της Ασπασίας όταν πήγαινε στην Α΄ δημοτικού για τον μπαμπά του;
- Γιατί το πίστευε αυτό;
- Γιατί παραπονιόταν στον πατέρα του ότι αγαπούσε μόνο την Ασπασία;
- Γιατί πίστευε ότι η μαμά του τον αγαπούσε περισσότερο από την Ασπασία;
- Τι γνώμη έχει σήμερα για την Ασπασία;

2. Η γιαγιά λέει: «χαρακτήρες» για να δείξει πόσο διαφορετικά είναι τα αδέρφια της ιστορίας. Αν αντιστοιχίσετε τις κουκκίδες μεταξύ τους, θα αποκαλυφθεί ο χαρακτήρας κάθε προσώπου. Ξεκινήστε με μπλε γραμμή από το Δαμιανό και με κόκκινη από την Ασπασία.

ο Δαμιανός ●

η Ασπασία ●

- ζηλεύει πολύ.
- καβγαδίζει εύκολα.
- τα πάει καλά στο σχολείο.
- είναι ήσυχος χαρακτήρας.
- έχει καλή καρδιά.
- δεν υπολογίζει κανέναν.
- δεν έχει υπομονή.
- ξεθυμώνει αμέσως.

3. Υπογραμμίστε το ρήμα **κάθομαι** στο παρακάτω κείμενο και βρείτε σε ποιο χρόνο βρίσκεται κάθε φορά:

Στο σαλόνι του σπιτιού, η Ασπασία κάθεται κανονικά στην καρέκλα της, ενώ ο αδερφός της καθόταν με τα πόδια απλωμένα στο τραπεζάκι. Υποσχέθηκε όμως ότι από δω και πέρα θα κάθεται κανονικά.

Ας δούμε πώς κλίνεται το ρήμα **κάθομαι** στον ενεστώτα, στον παρατατικό και στον εξακολουθητικό μέλλοντα της παθητικής φωνής στην οριστική έγκλιση:

Παθητική φωνή

Ενεστώτας

Παρατατικός

κάθομαι

καθόμουν(ε)

κάθεσαι

καθόσουν(ε)

κάθεται

καθόταν(ε)

καθόμαστε

**καθόμαστε
καθόμασταν**

κάθεστε

**καθόσαστε
καθόσασταν**

κάθονται

**κάθονταν
καθόντουσαν**

Εξακολουθητικός Μέλλοντας

θα κάθομαι

θα κάθεται

θα κάθεται

θα καθόμαστε

θα κάθεται

θα κάθονται

4. Ο Γιάννης, ο καλύτερος φίλος του Δαμιανού, του λέει τι συμβαίνει στο δικό του σπίτι λίγο πριν το βραδινό φαγητό. Συμπληρώστε το ρήμα κάθομαι στο σωστό του τύπο για να μάθετε τι του είπε:

«Δαμιανέ, είσαι τυχερός, που έχεις μια μεγαλύτερη αδερφή. Εμείς είμαστε τέσσερα αδέρφια κι εγώ, όπως ξέρεις, είμαι ο μεγαλύτερος! Κάθε βράδυ όλοι στο σαλόνι του σπιτιού. Η Αναστασία και η Ιωάννα στο πάτωμα ανάμεσα σ' ένα σωρό από παιχνίδια, ενώ ο Γιωργάκης στα γόνατα της γιαγιάς. Η μαμά πάντα εμένα φωνάζει αφού είμαι ο μεγαλύτερος:

«Μην με σταυρωμένα τα χέρια, έλα να με βοηθήσεις να στρώσουμε το τραπέζι».

5. Αντιγράψτε από την τελευταία παράγραφο του κειμένου τι αισθανόταν τελικά ο Δαμιανός για την Ασπασία.

.....

.....

.....

.....

.....

6. Η Ασπασία και ο Δαμιανός, όπως λέει και η γιαγιά, έχουν διαφορετικούς χαρακτήρες. Όταν οι γονείς τους τους μαλώνουν, η Ασπασία βάζει δυνατά το στερεοφωνικό της, ενώ ο αδελφός της βάζει τα κλάματα.

Ας βάλουμε τα πράγματα στη θέση τους! Αντιστοιχίστε τις φράσεις με το ρήμα βάζω, με τη σημασία που έχουν κάθε φορά.

Παρά τις δυσκολίες που βρήκε στο δρόμο του, δεν το έβαλε κάτω και συνέχισε το ταξίδι.

Όλοι βάλουμε ένα χεράκι να τακτοποιήσουμε το δωμάτιο που θα κοιμόμαστε.

Θα βάλω τα δυνατά μου να τελειώσω νωρίς σήμερα τα μαθήματά μου.

Δε το βάζει ο νους σας τι τραβήξαμε για να έρθουμε ως εδώ.

Ο προπονητής τα έβαλε με τους παίκτες για την ήττα της ομάδας του.

- Δίνω κάποια βοήθεια.

- Δεν εγκαταλείπω μια προσπάθεια.

- Δε μπορώ να φανταστώ.

- Προσπαθώ με όλες μου τις δυνάμεις.

- Θεωρώ κάποιον υπεύθυνο.

Ο εξάχρονος ήρωας της Ορλεάνης

Επιμέλεια:

MARIANNA ANΔΡΟΥΤΣΟΥ

mariaandra@apogevmatini.gr

Το πολύ-πολύ να μπορούσε να φανταστεί τον εαυτό του αρχηγό ποδοσφαιρικής ομάδας στη γειτονιά του ο Ντεαμόντε Λοβ. Όμως με τίποτα δεν θα μπορούσε να φανταστεί ότι στα έξι μόλις χρόνια της ζωής του θα έπαιρνε μια μέρα πάνω του την ευθύνη όχι μόνο της δικής του ζωής αλλά και έξι ακόμα μικρών ψυχών.

Οι αμερικανικές και βρετανικές εφημερίδες τον έκαναν «πρώτο θέμα» αποκαλώντας τον «Ο μικρός ήρωας της Νέας Ορλεάνης». Η συγκινητική του ιστορία θα μπορούσε να είναι παραμύθι, ωστόσο

είναι πέρα για πέρα αληθινή: Την 1η Σεπτεμβρίου, τέσσερις ημέρες μετά την επέλαση* του τυφώνα* «Κατρίνα», ο μικρός Ντεαμόντε είχε βρεθεί να κρατάει στην αγκαλιά του ένα μωρό πέντε μηνών, έχοντας από πίσω του πέντε ακόμα παιδάκια που τα είχε θέσει υπό την προστασία του, «γιατί έτσι είχα υποσχεθεί στη μαμά», όπως αυθόρμητα κι απλά εξήγησε αργότερα σε αυτούς που τον βρήκαν στο καταφύγιο του Μπατόν Ρουζ.

Τα παιδιά παραδόθηκαν από τους τραγικούς γονείς σε διασωστικό* ελικόπτερο που προσγειώθηκε στην τάρταρα ενός πλημμυρισμένου σπιτιού. Πίστεψαν ότι το ελικόπτερο θα επέστρεφε αργότερα ξανά, για να πάρει και τους ίδιους. Αλλά αυτό δεν επέστρεψε ποτέ!

Ο Ντεαμόντε, έχοντας πάντα στο μυαλό του την εντολή της μητέρας του να προσέχει τα μικρά (τρία από τα επτά παιδάκια είναι δύο μόλις ετών) δεν το έβαλε κάτω. Τα κρατούσε όλα συγκεντρωμένα

*επέλαση: έφοδος, επιδρομή

*τυφώνας: σίφουνας, θύελλα τρομακτικής δύναμης πολύ καταστρεπτική

*διασωστικός: αυτός που σώζει κάποιον από κίνδυνο

κοντά του, φρόντιζε να προμηθεύεται φαγητό «σαν μεγάλος» από τα σωστικά συνεργεία*, περιμένοντας στην ουρά και παρέμενε ψύχραιμος.

Ευτυχώς όμως ο μικρός Ντεαμόντε ανταμείφθηκε για την κούραση, την αγάπη, την υπευθυνότητα, την ψυχραιμία που έδειξε σαν να ήταν μεγάλος: Η μητέρα του εξάχρονου εντοπίστηκε στο Τέξας την έκτη ημέρα, μαζί με τις άλλες τέσσερις μητέρες των υπόλοιπων παιδιών.

**εφημερίδα ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ,
08/09/2005 (διασκευή)**

***σωστικά συνεργεία: ομάδες ανθρώπων που βοηθούν άλλους ανθρώπους που βρίσκονται σε κίνδυνο**

1. Απαντώντας στις παρακάτω ερωτήσεις, θα μπορέσετε να διηγηθείτε στην τάξη την ιστορία του μικρού Ντεαμόντε.

- Πού και πότε συνέβη η ιστορία που περιγράφει το άρθρο;
- Ποια πρόσωπα εμφανίζονται στο άρθρο;
- Γιατί τα παιδιά έμειναν μόνα τους;
- Τι έκανε ο μικρός Ντεαμόντε για να βοηθήσει τα άλλα παιδάκια στο καταφύγιο;
- Πώς τέλειωσε η περιπέτεια των παιδιών;
- Ποιες σκέψεις νομίζετε ότι έκανε και τι νομίζετε ότι ένιωσε ο Ντεαμόντε σε όλη τη διάρκεια της περιπέτειάς του;

2. Συζητήστε στην τάξη ποιες σκέψεις κάνατε και τι νιώσατε

εσείς όταν διαβάσατε την περιπέτεια του μικρού Ντεαμόντε. Τι θα κάνατε αν βρισκόσαστε στη θέση του; Σας έτυχε ποτέ να αντιμετωπίσετε μόνοι σας μια δύσκολη κατάσταση; Αν ναι, διηγηθείτε την ιστορία σας στους συμμαθητές σας.

3. Όλοι όσοι διάβασαν την ιστορία του Ντεαμόντε εντυπωσιάστηκαν από την ηλικία του. Ο ήρωας της Νέας Ορλεάνης ήταν μόλις **έξι** χρόνων. Κατάφερε όμως για **τέσσερις** μέρες να φροντίσει, «σαν μεγάλος», **ένα** μωρό **πέντε** μηνών και **πέντε** ακόμα παιδάκια.

Τα χρωματισμένα επίθετα δηλώνουν αριθμούς. Τα επίθετα αυτά λέγονται αριθμητικά.

A. Τα αριθμητικά επίθετα που φανερώνουν ορισμένο πλήθος από πρόσωπα, ζώα ή πράγματα λέγονται απόλυτα π.χ. δώδεκα μαθητές, μια πέτρα.

- ▶ Από τα απόλυτα αριθμητικά κλίνονται μόνο τα:
ένας, μία- μια, ένα
τρεις, τρεις, τρία
τέσσερις, τέσσερις, τέσσερα

Ενικός αριθμός		
Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
ένας	μία, μια	ένα
ενός	μιας	ενός
ένα (v)	μία, μια	ένα

Πληθυντικός αριθμός

Αρσενικό & Θηλυκό	Ουδέτερο	Αρσενικό & Θηλυκό	Ουδέτερο
τρεις	τρία	τέσσερις	τέσσερα
τριών	τριών	τεσσάρων	τεσσάρων
τρεις	τρία	τέσσερις	τέσσερα

B. Τα αριθμητικά επίθετα που φανερώνουν τη σειρά, την τάξη λέγονται τακτικά και τα περισσότερα τελειώνουν σε -(τ)ος, -(τ)η, -(τ)ο π.χ. πρώτος μήνας, τρίτο βραβείο.

► Γράψτε με λέξεις τους αριθμούς που είναι στην παρένθεση και διαβάστε το άρθρο που δημοσιεύτηκε στα αθλητικά νέα μιας σχολικής εφημερίδας.

Τρία δημοτικά σχολεία στην πόλη μας, το (14ο) το

(12ο) και το (20ο)
..... αποφάσισαν να
στείλουν μια μικρή βοήθεια στα
παιδιά της Νέας Ορλεάνης. Έτσι,
οργάνωσαν ένα μικρό «μαραθώνιο»
στον οποίο, για να πάρουν μέρος οι
μαθητές, έπρεπε να αγοράσουν μια
μπλούζα αξίας (19)
ευρώ. Στις (25)
Νοεμβρίου, έγινε ο αγώνας ανάμε-
σα στους μαθητές της (4ης)
..... τάξης και της (5ης)
τάξης των (3) σχολείων.
Πήραν μέρος (194)
..... μαθητές. Την (1η)
..... θέση πήρε ο Μίμης που
κέρδισε (3) προσκλήσεις
για τους πανελλήνιους αγώνες στί-
βου. Όμως όλοι όσοι συμμετείχαν
στον αγώνα πήραν (1)
αναμνηστικό δίπλωμα.

**Οι αριθμοί από
το δεκατρία (13) ως
το δεκαεννιά (19)
γράφονται
με μία λέξη.**

**Τα: εννιά εννέα
εννιακόσια
εννιακοσιοστός** } **γράφονται
με δύο ν.**

**Τα: ενενήντα
ενενηκοστός
ένατος** } **γράφονται
με ένα ν.**

4. Ξαναδιαβάστε τον τίτλο του άρθρου για το μικρό ήρωα της Νέας Ορλεάνης. Προσπαθήστε να βρείτε τη σύνθετη λέξη που έχει πρώτο συνθετικό αριθμητικό.

Ποια είναι η λέξη;

Ποιο είναι το α' συνθετικό της;

.....

Ποιο είναι το β' συνθετικό της;

.....

Πολλές φορές χρησιμοποιούμε τα αριθμητικά σαν πρώτα συνθετικά σε σύνθετες λέξεις.

Ας δούμε ποια μορφή μπορούν να πάρουν τα απόλυτα αριθμητικά όταν είναι α' συνθετικά σε λέξεις:

Το ένας, μία, ένα	γίνεται μονό-	μονόδρομος
Το δύο	δι	δίκοπο
	δισ-	δισέγγονος
Το τρία	τρι-	τρίγωνο
	τρισ	τρισχαριτωμένος
Το τέσσερα	τετρα-	τετράγωνος

**Από το πέντε ως το ενενήντα
εννέα έχουν συνδετικό φωνήεν α.**

πέντε	πεντ-ά-γωνο
επτά	επτ-ά-γωνο
εξήντα	εξηντ-ά-χρονος κτλ.

Τα σύνθετα με το αριθμητικό δύο σχηματίζονται όχι με το δύο αλλά με το δι- και το δισ- ενώ τα παράγωγα του δύο γράφονται με δυ- π.χ. δυάρι, δυάδα. Θυμόμαστε ότι οι λέξεις που έχουν ως πρώτο συνθετικό το δυσ- δεν έχουν καμιά σχέση με το δύο αλλά δηλώνουν δυσκολία ή κακό αποτέλεσμα π.χ. δυστυχία.

Πώς λέγεται με μια λέξη;

Η εκδρομή που διαρκεί
τρεις ημέρες.

Το σχήμα που έχει έξι γωνίες.

Ο αριθμός που έχει ένα ψηφίο.

Η λέξη που έχει επτά συλλαβές.

Η εγκυκλοπαίδεια που έχει
πέντε τόμους.

Η οικογένεια που αποτελείται
από εννέα άτομα.

Ο μαθητής που είναι οχτώ
χρόνων.

Τα ζώα που έχουν τέσσερα
πόδια.

Το σπίτι που έχει δύο ορόφους.

- Πεντάτομη
- Τριήμερη
- Εννιά μελής
- Τετράποδα
- Διώροφο
- Εξάγωνο
- Οχτάχρονος
- Επτασύλλαβη
- Μονοψήφιος

5. Ένας πολύ δυνατός άνεμος φύσηξε και πήρε κάποια γράμματα από τις λέξεις. Μαζέψτε τα και γράψτε τα στα κενά των λέξεων.

ψύχρ__μος

ει

δ__στυχισμένος

η

ω

τέσσερ__ς

αι

υ

ευθ__νη

ι

δ__δέκατος

υ

υπ__θυνότ_τα

οι

ο

τυφ__νας

ω

ευ

__κοστός

ι

δ__σεκτος

υπόλ__πος

6. Αντιγράψτε από το κείμενο 2-3 γραμμές που σας εντυπωσίασαν περισσότερο.

.....

.....

.....

.....

Λεξιλόγιο της ενότητας

Ένας δυνατός αέρας φύσηξε και οι λέξεις **τρέχουν να κρυφτούν στις σπηλιές τους**. Ξεχωρίστε τις λέξεις σε ουσιαστικά, επίθετα και ρήματα και οδηγήστε τες στην επόμενη σελίδα στη σπηλιά τους!

μετανιώνω πορεία ήρωας
βρετανικός αθωότητα ολημερίς
χαρακτήρας κοπάδι κυριεύω
ημίφως θόλος απογοητεύομαι
σοβαρότητα φουρτουιάζω
πυρώνω συναυλία παλικάρι
θαρραλέος σταλαχτίτες τυφώνας
ευθύνη πλημμυρισμένος ψύχραιμος
γδέρνω αμερικανικός συγκινητικός
σωστικός προμηθεύομαι ζηλιάρης
ελάττωμα χατίρι

Πίνακας Αυτοαξιολόγησης

Για να δω τι έμαθα...

Σημειώνω ένα ✓ στο αντίστοιχο κουτάκι

Σ' αυτή την ενότητα έμαθα:	Χρειάζομαι ακόμα βοήθεια	Μπορώ μόνος μου	Μπορώ να βοηθήσω το συμμαθητή μου
Πότε να βάζω το τελικό (ν) σε λέξεις.			
Να βρίσκω τα στοιχεία ενός άρθρου.			

Σ' αυτή την ενότητα έμαθα:	Χρειάζομαι ακόμα βοήθεια	Μπορώ μόνος μου	Μπορώ να βοηθήσω το συμμαθητή μου
Να ξεχωρίζω τα απόλυτα από τα τακτικά αριθμητικά επίθετα και να τα γράφω σωστά.			
Να διηγούμαι γεγονότα που έχω ζήσει με σύντομο τρόπο.			

Σ' αυτή την ενότητα έμαθα:	Χρειάζομαι ακόμα βοήθεια	Μπορώ μόνος μου	Μπορώ να βοηθήσω το συμμαθητή μου
Να χρησιμοποιώ τον αόριστο και το συνοπτικό μέλλοντα της ενεργητικής φωνής.			
Να γράφω σωστά σύνθετες λέξεις που αρχίζουν με η/ν/-.			

Σ' αυτή την ενότητα έμαθα:	Χρειάζομαι ακόμα βοήθεια	Μπορώ μόνος μου	Μπορώ να βοηθήσω το συμμαθητή μου
Να χρησιμοποιώ τον ενεστώτα, τον παρατατικό και τον εξακολουθητικό μέλλοντα της παθητικής φωνής.			

Η Ραλλού σάς προτείνει.

Δαράκη Πέπη, *Όταν βρω ένα θησαυρό*, εκδ. Άγκυρα, Αθήνα, 2000.

Κάβουρας Μάρκος, *Το μεγάλο μυστικό*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2004.

Κοντολέων Μάνος, *Ο αδελφός της Ασπασίας*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα, 2003.

Λουντέμης Μενέλαος, *Ένα παιδί μετράει τ' άστρα*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1999.

Ντίκενς Κάρολος, *Όλιβερ Τουίστ*, εκδ. Μίνωας, Αθήνα, 1999.

Προκόφιεφ Σεργκίι, *Ο Πέτρος κι ο Λύκος*, εκδ. Άγκυρα, Αθήνα, 1995.

Πυλιώτου Μαρία, *Το κάστρο μας*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα, 2001.

Σαρή Ζωρζ, *Τα στενά παπούτσια*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα, 1991.

Ψαρούτη Λίτσα, *Ο Θωμάς*, εκδ. Άγκυρα, Αθήνα, 2003.

www.e-child.gr

Ανθολόγιο:

Μαρία Πυλιώτου, «Χαρούμενοι χαρταετοί»

Μάρω Λοΐζου, «Η Κατερίνα και ο Αόρατος στο σκοτάδι»

Η ελιά

Σ' αυτή την ενότητα:

- Θα μάθουμε:
 - ▶ Να υποστηρίξουμε την άποψή μας με επιχειρήματα.
 - ▶ Να γράφουμε ένα βιογραφικό σημείωμα.
 - ▶ Να βρίσκουμε τις βασικές πληροφορίες που αναγράφονται σε μια ετικέτα.
- Θα μάθουμε επίσης:
 - ▶ Πώς λειτουργεί η παράγραφος μέσα στο κείμενο.
 - ▶ Τα πάθη των φωνηέντων.
 - ▶ Να κλίνουμε θηλυκά ουσιαστικά.

- ▶ Να κλίνουμε τον αόριστο της παθητικής φωνής.
- ▶ Λέξεις και εκφράσεις που έχουν σχέση με την ελιά και το λάδι.
- Θα γνωρίσουμε:
 - ▶ Μύθους που έχουν σχέση με την ελιά.
 - ▶ Συνταγές με ελαιόλαδο.

...και όλα αυτά μαθαίνοντας τη σημασία που έχει η ελιά και το λάδι στη διατροφή μας, στον πολιτισμό μας, στη ζωή μας!

Η Ελιά

Είμαι του ήλιου θυγατέρα*
η πιο απ' όλες χαϊδευτή,
χρόνια η αγάπη του πατέρα
σ' αυτόν τον κόσμο με κρατεί.
Όσο να γείρω νεκρωμένη,
αυτόν το μάτι μου ζητεί.
Είμαι η ελιά η τιμημένη!

Όπου κι αν λάχω* κατοικία,
δεν μου απολείπουν οι καρποί.
Ως τα βαθιά μου γερατεία
δε βρίσκω στη δουλειά ντροπή.
Μ' έχει ο Θεός ευλογημένη
κι είμαι γεμάτη προκοπή.
Είμαι η ελιά η τιμημένη!

*θυγατέρα: κόρη

*λάχω: τυχαίνω

Φρίκη, ερημιά, νερό, σκοτάδι,
τη γη τη θάψαν μια φορά.
Εμέ ζωής φέρνει σημάδι
στο Νώε η περιστερά.
Όλης της γης είχα γραμμένη
την ομορφάδα και χαρά.
Είμαι η ελιά η τιμημένη!

Εδώ στον ίσκιο μου αποκάτου
ήρθ' ο Χριστός ν' αναπαυθεί
κι ακούστηκε η γλυκιά λαλιά Του
λίγο προτού να σταυρωθεί.
Το δάκρυ Του, δροσιά αγιασμένη,
έχει στη ρίζα μου χυθεί.
Είμαι η ελιά η τιμημένη!

*Κωστής Παλαμάς (από το βιβλίο
του Χάρη Σακελλαρίου,
Μύθοι και περίεργα από τον κόσμο
των φυτών, εκδ. Βιβλιοπωλείον
της «Εστίας», Ι. Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ ΚΑΙ
Σιος Α.Ε., Αθήνα, χ.χ.)*

**Ομαδική Συμμετοχή: Στάππας
Μικές, Μαχίνη Ειρήνη,
Φραγκονικολάου Ευθύμιος, Δρόσος
Ιωάννης, Διακογιώργης Μανόλης.
περιοδικό *Ελιά και Ελαιόλαδο*,
Τεύχος 44ο, εκδ. Άξιον Εκδοτική**

1. Ο ποιητής Κωστής Παλαμάς θαύμαζε το δέντρο της ελιάς για την ομορφιά του και την ιστορία του. Γράψτε στο κουτάκι τον αριθμό της στροφής του ποιήματος που περιγράφει ότι:

71 / 28-29

- η ελιά είναι το δέντρο που συμβολίζει την ελπίδα και την ειρήνη.
- η ελιά μεγαλώνει με τη ζεστή φροντίδα του ήλιου.
- η ελιά είναι το δέντρο που ξεκουράστηκε και ευλόγησε ο Χριστός.
- η ελιά προσφέρει τους καρπούς της στους ανθρώπους για πάρα πολλά χρόνια.

2. Ποιος στίχος επαναλαμβάνεται στο ποίημα; Γιατί πιστεύετε ότι ο ποιητής επαναλαμβάνει αυτόν το στίχο;

3. Η Ραλλού ανακάλυψε στο ποίημα κάποιες λέξεις, οι οποίες έχασαν το φωνήεν τους και στη θέση του υπάρχει τώρα μια απόστροφος ('). Βρείτε αυτές τις

λέξεις και ξαναγράψτε τες δίνοντάς
τους πίσω το φωνήεν που έχασαν.
απ' όλες → από όλες

.....

.....

.....

1. Όταν μια λέξη τελειώνει σε φωνήεν και η λέξη που ακολουθεί αρχίζει από φωνήεν,

► μερικές φορές χάνεται το τελικό φωνήεν της πρώτης λέξης. Τότε λέμε ότι η λέξη παθαίνει **έκθλιψη** π.χ. θα αρχίσω → θ' αρχίσω.

► μερικές φορές χάνεται το αρχικό φωνήεν της δεύτερης λέξης. Τότε λέμε ότι η λέξη παθαίνει **αφαίρεση** π.χ. τα έφερε → τα 'φερε.

2. Όταν μια λέξη τελειώνει σε φωνήεν και η λέξη που ακολουθεί αρχίζει από σύμφωνο, μερικές φορές χάνεται το τελικό φωνήεν της πρώτης λέξης. Τότε λέμε ότι η λέξη παθαίνει **αποκοπή**.

π.χ. κόψε το → κόψ' το

► Ο σύνδεσμος και, όταν παθαίνει έκθλιψη, γράφεται κι

π.χ. **και** άλλη → **κι** άλλη

► Το επίρρημα μέσα, όταν παθαίνει έκθλιψη, γράφεται → **μέσ'**

π.χ. **μέσα από** → **μέσ' από**,
ενώ όταν παθαίνει αποκοπή,
γράφεται → **μες**

π.χ. **μέσα στο σπίτι** →
μες στο σπίτι

Ξαναγράψτε τις φράσεις που είναι στην παρένθεση χρησιμοποιώντας την απόστροφο (') όπου χρειάζεται για να δείτε πώς, στο παραμύθι «Η Δέσποινα και το περιστέρι», η μικρή Δέσποινα συνάντησε την ελιά.

(Το άλλο) πρωί, όταν οι πρώτες ηλιαχτίδες γλίστρησαν (από το) παράθυρο, η Δέσποινα ξύπνησε και νόμισε ότι φαντάστηκε (το όμορφο) περιστέρι. Πήγε στην κουζίνα (και όταν) γύρισε (με ένα) ποτήρι γάλα στο δωμάτιο της (το είδε) να κάθεται πανέμορφο στο περβάζι. Κρατούσε κάτι μαύρο και μικρό στο ράμφος του.

- (Τι είναι) αυτό; ρώτησε η Δέσποινα. Μοιάζει με κουκούτσι.

- Εγώ (το έφερα)!
αποκρίθηκε το περιστέρι. Φύτεψε
το στον κήπο σου (και αύριο)
..... το πρωί θα δεις!
Όταν ξύπνησε (το άλλο)
πρωί, όπως περνούσε (από το)
..... παράθυρο την είδε.
Εκεί, στον κήπο (μέσα στις)
..... πολύχρωμες
μοσχοβολιές μια μικρή φουντωτή
ελιά είχε φυτρώσει. Σκαρφάλωσε
σβέλτα στη μικρή ελιά και κάθισε
(σε ένα) κλαδί κοντά
στο περιστέρι. Χάρηκε που θα
ξεκινούσαν (για αυτό)
το παράξενο ταξίδι (με ένα)
..... δέντρο αλλιώτικο
(από τα άλλα)

*Ευγένιος Τριβιζάς, Η Δέσποινα και
το περιστέρι, εκδ. Ελληνικά
Γράμματα, Αθήνα, 2003 (διασκευή)*

► Διαλέξτε από το παραπάνω κείμενο και γράψτε δυο λέξεις στις οποίες υπάρχει:

έκθλιψη:

αφαίρεση:

αποκοπή:

4. Βάλτε τα γράμματα στη σωστή τους σειρά και

ανακαλύψτε ποιες λέξεις από το ποίημα κρύβονται στους καρπούς της ελιάς.

.....

.....

.....

κοπροπή

.....

μάσηδι

.....

κρυδά

.....

Οι μύθοι και η ελιά

Η ελιά δώρο της Αθηνάς

Ο πιο γνωστός αρχαίος μύθος, που αναφέρεται στην καλλιέργεια της ελιάς είναι εκείνος που θεωρεί το δέντρο δώρο της Αθηνάς. Όλα ξεκίνησαν από τη διαμάχη ανάμεσα στην Αθηνά και στον Ποσειδώνα

που μάλωναν για την κυριαρχία στην Αττική.

Αποφασίστηκε να προσφέρει ο καθένας από ένα δώρο ακριβό. Νικητής σ' αυτόν το διαγωνισμό θα ήταν εκείνος που η προσφορά του θα ήταν η πιο πολύτιμη για την πόλη.

Ο Ποσειδώνας, θεός - κυρίαρχος των θαλασσών, σήκωσε την τρίαινα του και την κάρφωσε στον ιερό βράχο της Ακρόπολης. Αλμυρό νερό άρχισε να αναβλύζει και να κυλά στα ριζά του βράχου. Πίστευε ο Ποσειδώνας πως αυτή η πηγή στο άνυδρο τοπίο της Αττικής θα μπορούσε να του προσφέρει τη νίκη. Η Αθηνά δε χρειάστηκε να κάνει καμιά εντυπωσιακή κίνηση. Έσκυψε μόνο και φύτεψε στον ίδιο τόπο μια ελιά. Μέσα σε λίγη ώρα είχε βλαστήσει και το ασημο-

πράσινο φύλλωμά της τους είχε όλους εντυπωσιάσει.

Αυτό ήταν. Τέτοιο δέντρο δεν υπήρχε ως τότε στον κόσμο. Οι άνθρωποι δεν μπορούσαν να απολαύσουν μαγειρεμένο φαγητό ούτε μπορούσαν να απολαύσουν μια φωτισμένη νύχτα, αφού δεν υπήρχε το κατάλληλο καύσιμο για τους λύχνους, το πιο εξελιγμένο φωτιστικό μέσο της εποχής. Οι υπόλοιποι θεοί έκριναν πως το δώρο της Αθηνάς ήταν ανεκτίμητης αξίας.

Νίκος & Μαρία Ψιλάκη - Ηλίας Καστανάς, Ο πολιτισμός της ελιάς, εκδ. Καρμάνωρ, Ηράκλειο, 1999.

Η ελιά του Αρισταίου

Ο Αρισταίος ήταν γιος του Απόλλωνα και της Κυρήνης, γεννήθηκε στη Λιβύη και ο Ερμής τον πήρε και τον πήγε στη Γαία και στις Ώρες για να τον αναθρέψουν. Ήταν ένα χαρισματικό παιδί που έζησε ονειρεμένα χρόνια κοντά στις όμορφες και πολύξερές Νύμφες. Οι Μούσες, που, όταν μεγάλωσε, του είχαν αναθέσει τη φύλαξη των κοπαδιών τους στη Φθία, του δίδαξαν τη μαντική και την ιατρική τέχνη.

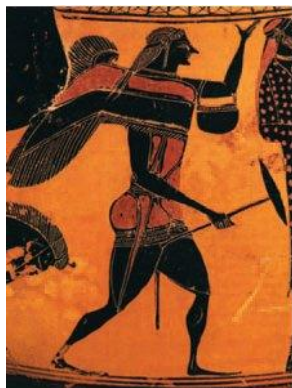
Οι Νύμφες πάλι του έμαθαν πώς να καλλιεργεί τα αμπέλια και τις ελιές, πώς να φροντίζει τα μελίσσια και πώς να κάνει το γάλα τυρί. Ο τόπος εκεί ήταν γεμάτος αγριελιές κι οι Νύμφες τού έδειξαν πώς να τις καλλιεργεί, να τις μπολιάζει για να δίνουν καρπό, να αλέθει τον καρπό

του ελαιόδεντρου και να παίρνει το πολύτιμο αλλά άγνωστο ως τότε ελαιόλαδο. Οι αρχαίοι πίστευαν πως ο Αρισταίος ανακάλυψε το ελαιοπιεστήριο, και έτσι τους έδειξε τον τρόπο να παίρνουν εύκολα το λάδι από τις ελιές.

Ο Αρισταίος δεν κράτησε αυτά τα μυστικά για τον εαυτό αλλά με τη σειρά του δίδαξε τις τέχνες αυτές στους ανθρώπους. Η Μυθολογία μας λέει πως ταξίδεψε σε πολλά μέρη της Ελλάδας. Πήγε στη Σαρδηνία και κατόπιν στη Σικελία, όπου βρήκε εξαιρετικά γόνιμη γη για να καλλιεργήσει τις ελιές. Εκεί τιμήθηκε ως θεός - προστάτης των ελαιοκαλλιεργητών. Από τότε τα δάση της αγριελιάς, που υπήρχαν γύρω από τη Μεσόγειο, άρχισαν να καλλιεργούνται, τα άγρια δέντρα άρχισαν να μπολιάζονται και οι

άνθρωποι έμαθαν να χρησιμο-
ποιούν τον πολύτιμο καρπό της
ελιάς στη διατροφή τους. Ο
Αρισταίος τιμήθηκε από τους
ανθρώπους όσο λίγοι θνητοί για
την πλούσια προσφορά του.

*Νίκος & Μαρία Ψιλάκη - Ηλίας
Καστανάς, Ο πολιτισμός της ελιάς,
Εκδόσεις Καρμάνωρ,
Ηράκλειο, 1999 (διασκευή)*

Μελανόμορφος αμφορέας
που απεικονίζει τον
Αρισταίο, γύρω στο 540
π.χ. Ελληνική Μυθολογία,
Εκδοτική Αθηνών, τόμος
3ος, Αθήνα, 1986.

1. Τα κείμενα που διαβάσατε
είναι μύθοι.

- Ποιο είναι το θέμα του κάθε μύθου;

- Γιατί διαγωνίζονταν ο θεός Ποσειδώνας και η θεά Αθηνά;
- Ποιο δώρο προσέφερε ο κάθε θεός στην πόλη;
- Γιατί πιστεύετε ότι οι υπόλοιποι θεοί διάλεξαν το δώρο της θεάς Αθηνάς;
- Ποιες τέχνες έμαθε ο Αρισταίος από τις Μούσες και ποιες από τις Νύμφες;
- Γιατί ο Αρισταίος τιμήθηκε ως θεός - προστάτης των ελαιοκαλλιεργητών;

2. Θα θέλατε να κάνετε ένα ταξίδι στο παρελθόν και να βρεθείτε την ημέρα που ο θεός Ποσειδώνας και η θεά Αθηνά διαγωνίζονται; Χωριστείτε σε τρεις ομάδες.

► Η πρώτη ομάδα θα υποστηρίζει τη θεά Αθηνά, η δεύτερη το θεό

Ποσειδώννα και η τρίτη θα κάνει τους θεούς που θα είναι οι κριτές.

► Συζητήστε στην ομάδα σας τα επιχειρήματα που θα μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν η θεά Αθηνά και ο θεός Ποσειδώννας για να πείσουν τους υπόλοιπους θεούς ότι το δώρο που προσέφερε ο καθένας από αυτούς ήταν το πιο πολύτιμο δώρο για την πόλη.

► Η ομάδα των κριτών θα αξιολογήσει τα επιχειρήματα της κάθε ομάδας και ποιος ξέρει... μπορεί η Αθήνα να αλλάξει όνομα!!!

3. Ο Αρισταίος δίδαξε στους ανθρώπους όσα του έδειξαν οι Νύμφες για την καλλιέργεια της ελιάς. Βρείτε και αντιγράψτε από το μύθο τις φράσεις στις οποίες

φαίνεται τι έδειξαν οι Νύμφες στον Αρισταίο σε σχέση με την ελιά.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

► Διαβάστε τις παραπάνω φράσεις βάζοντας στη θέση του κόμματος (,) το σύνδεσμο «και».

► Τι παρατηρείτε;

Όταν λέξεις ή προτάσεις τοποθετούνται η μια δίπλα στην άλλη, χωρίς να υπάρχουν ανάμεσα τους σύνδεσμοι (και, αλλά κτλ.) αλλά χωρίζονται μεταξύ τους με κόμμα (,) λέμε ότι έχουμε **ασύνδετο σχήμα**.

► Βρείτε στην παρακάτω διήγηση σε ποια σημεία έχουμε ασύνδετο

σχήμα, βάλτε τα κόμματα και διαβάστε τι έμαθε να κάνει ένας ναυτικός όταν σταμάτησε πια να ταξιδεύει:

«Τρία χρόνια έκαμα με το Μαριώ στο χωριό του πεθερού μου. Τρία χρόνια ζωή αληθινή. Έμαθα την αξίνα και δούλευα μαζί της το περιβόλι το αμπέλι το χωράφι. Πώς περνούσε ο καιρός δεν το κατάλαβα. Έμαθα να σκαλίζω τις κιτριές να κλαδεύω τ' αμπέλι να οργώνω το χωράφι.[...]

Ανδρέας Καρκαβίτσας, Λόγια της Πλώρης, Βιβλιοπωλείο της Εστίας, Αθήνα , 1953 (διασκευή)

4. Όταν διάβασα στη γιαγιά μου το μύθο «Η ελιά του Αρισταίου», μου είπε:

«Ο Αρισταίος δεν κράτησε τα μυστικά που του έδειξαν οι Νύμφες για τον εαυτό του. Αυτή η πράξη του δείχνει ότι δεν ήταν εγωιστής, όπως κάποιοι άλλοι που ενδιαφέρονται μόνο για τον εαυτό τους. Αν όλοι προσπαθούσαμε να μην κοιτάμε μόνο τον εαυτό μας αλλά και τους άλλους, ο κόσμος μας θα ήταν καλύτερος».

► Για ποιον δεν κράτησε τα μυστικά που του έδειξαν οι Νύμφες ο Αρισταίος;

► Μπορείτε να βρείτε στα λόγια της γιαγιάς τις λέξεις που φανερώνουν πως το ίδιο πρόσωπο κάνει και δέχεται μια ενέργεια;

Αν δυσκολευτείτε η Ραλλού θα σας βοηθήσει.

**Οι αντωνυμίες που φανερώνουν πως το ίδιο πρόσωπο ενεργεί (κάνει κάτι) και το ίδιο δέχεται την ενέργεια λέγονται αυτοπαθείς αντωνυμίες:
ο εαυτός μου/σου/του,της,του/
μας/σας/τους.**

► Οι γιαγιάδες, εκτός από το ότι λένε παραμύθια και ιστορίες στα εγγονάκια τους, τα συμβουλεύουν κιόλας. Συμπληρώστε στις συμβουλές της γιαγιάς την αυτοπαθή αντωνυμία:

«Αν δε μάθεις γράμματα, θα κάνεις κακό».

«Ο καλός άνθρωπος κάθε πρωί κοιτά ΣΤΟΝ καθρέφτη και χαμογελάει».

«Όλα τα παιδιά περιποιοούνται πριν πάνε στο σχολείο, εσύ γιατί δεν φροντίζεις και φεύγεις αχτένιστος για το σχολείο;».

5. Η οικογένεια της λέξης

«ελιά» είναι πολύ μεγάλη κι έχει μια πολύ παλιά καταγωγή. Τότε την ελιά την έλεγαν «ελαία» και το λάδι «έλαιον». Από την ελαία και το έλαιον, λοιπόν, έχουμε σύνθετες λέξεις. Αντιστοιχίσετε τις σύνθετες λέξεις με τη σημασία τους.

η ζωγραφική
με λαδομπογιές

ελαιοτριβείο

το λάδι που
βγαίνει από τον
καρπό της ελιάς

ελαιογραφία

αυτός που
καλλιεργεί ελιές

ελαιοχρωματιστής

το εργαστήριο όπου
βγάζουν το λάδι

ελαιόλαδο

ο ειδικός τεχνίτης
για το βάψιμο
με λαδομπογιά

ελαιοκαλλιεργητής

***«Η ελιά και ο ταύρος»,
φρέσκο από τη βόρεια είσοδο
του παλατιού της Κνωσσού,»
The olive wreath”, Νίκος & Μαρία
Ψιλάκη – Ηλίας Καστανάς,
εκδ. Καρμάνωρ, Ηράκλειο, 1999.***

Η ελιά στην Ελλάδα και στη Μεσόγειο

Η ελιά εμφανίστηκε για πρώτη φορά ως αγριελιά στην ανατολική Μεσόγειο, εκεί δηλαδή όπου αναπτύχθηκαν μερικοί από τους αρχαιότερους πολιτισμούς. Σε αρχαιολογικές έρευνες που έγιναν στις Κυκλάδες βρέθηκαν απολιθωμένα* φύλλα ελιάς, τα οποία υπολόγισαν ότι είναι 50 - 60.000 ετών. Στις πινακίδες της Γραμμικής Β γραφής που ανακαλύφθηκαν στην Αρχαία Πύλο υπάρχει το ιδεόγραμμα* της ελιάς και του ελαιόλαδου.

*απολιθωμένα: λείψανα ή αποτυπώματα φυτού ή ζώου, θαμμένα στη γη επί χιλιετίες που έγιναν σαν πέτρα

*ιδεόγραμμα: σύμβολο ή παράσταση που αντιπροσωπεύει μια έννοια

Στις αρχαίες τελετές, το δέντρο της ελιάς ήταν το δέντρο του καλού κι αυτό του έδινε μια ξεχωριστή θέση. Αυτό το πολύτιμο και αγαπημένο δέντρο των Ελλήνων και των άλλων μεσογειακών λαών θεωρείται, ακόμα μέχρι σήμερα, θεικό δώρο, σύμβολο ειρήνης, προστασίας και γονιμότητας. Το λάδι του, όπως το σιτάρι και το κρασί, χρησιμοποιείται σε πολλές τελετές της ορθόδοξης χριστιανικής θρησκείας.

Η ελιά επηρέασε τα ήθη και τα έθιμα των Ελλήνων και των άλλων λαών της Μεσογείου που με το πέρασμα των χρόνων δημιούργησαν έναν εντελώς ιδιαίτερο πολιτισμό, τον πολιτισμό της ελιάς.

Τα κλαδιά της ελιάς έγιναν στεφάνια για να στεφανώσουν τους νικητές των Ολυμπιακών Αγώνων. Ο πολύτιμος χυμός των καρπών

της, το ελαιόλαδο, ήταν το βραβείο για τους νικητές των περιφημων Παναθηναϊκών Αγώνων, που γίνονταν προς τιμή της θεάς Αθηνάς.

Η ελιά κυριαρχεί στο ελληνικό τοπίο, το φωτίζει με το χαρακτηριστικό γκριζοπράσινο χρώμα της και εμπνέει τους καλλιτέχνες από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα. Τα κλαδιά της, τα φύλλα της, σκηνές από το μάζεμα του καρπού της,

*Μάζεμα της ελιάς στην αρχαιότητα,
Νίκος & Μαρία Ψιλάκη - Ηλίας
Καστανάς, Ο πολιτισμός της ελιάς,
εκδ. Καρμάνωρ, Ηράκλειο, 1999.*

στόλισαν τοίχους αρχαίων παλατιών αλλά και αρχαίους αμφορείς και αγγεία Έγιναν το θέμα γνωστών έργων ζωγραφικής νεότερων Ελλήνων και ξένων καλλιτεχνών.

Την ελιά τη βρίσκουμε στα κείμενα των αρχαίων και των σύγχρονων Ελλήνων συγγραφέων και ποιητών, που την ύμνησαν όσο λίγα δέντρα γιατί την αγάπησαν πολύ. Χωρίς την ελιά, το ελληνικό

Ο περίφημος ελαιώνας από τοιχογραφία του περιφήμου ανακτόρου της Κνωσού, Νίκος & Μαρία Ψιλάκη - Ηλίας Καστανάς, Ο πολιτισμός της ελιάς, εκδ. Καρμάνωρ, Ηράκλειο, 1999.

τοπίο θα ήταν πιο φτωχό και οι Έλληνες καλλιτέχνες και ποιητές θα είχαν χάσει μια μοναδική πηγή έμπνευσης. Γι' αυτό, όπως λέει και ο ποιητής Οδυσσέας Ελύτης «κι αν ακόμα δεν υπήρχαν οι ελαιώνες ... θα τους είχα επινοήσει».

www.explorecrete.com/greek/olive-tree-gr.htm - 36k - (διασκευή)

Λιομάζωμα στη Λέσβο, σε πίνακα του Θεόφιλου, Νίκος & Μαρία Ψιλιάκη - Ηλίας Καστανάς, Ο πολιτισμός της ελιάς, εκδ. Καρμάνωρ, Ηράκλειο, 1999.

Ιδεογράμματα του δέντρου της ελιάς, του ελαιόλαδου και του καρπού της ελιάς σε πινακίδες της Γραμμικής Α και Β γραφής.

Το δέντρο
της ελιάς

Ο καρπός
της ελιάς

Το ελαιόλαδο

1. Συμβουλευτείτε το κείμενο και απαντήστε στις παρακάτω ερωτήσεις για να δείτε τη σημασία της ελιάς στον πολιτισμό των Ελλήνων και των άλλων μεσογειακών λαών.

- Πώς εμείς σήμερα γνωρίζουμε ότι η ελιά υπήρχε στην Ελλάδα εδώ και χιλιάδες χρόνια;
- Γιατί το λάδι χρησιμοποιείται σε πολλές τελετές της χριστιανικής θρησκείας;

- Σε ποιους αγώνες της αρχαίας Ελλάδας, τα κλαδιά της ελιάς γίνονταν βραβεία για τους νικητές;
- Για ποιους καλλιτέχνες η ελιά ήταν και είναι πηγή έμπνευσης;
- Στο κείμενο διαβάσατε ότι, χωρίς την ελιά, οι Έλληνες καλλιτέχνες και ποιητές θα είχαν χάσει μια μοναδική πηγή έμπνευσης. Πώς το καταλαβαίνετε αυτό;

2. Το κείμενο είναι χωρισμένο σε παραγράφους. Ποιες είναι αυτές; Αριθμήστε τες.

Παράγραφος είναι ένα κομμάτι του κειμένου που αναπτύσσει μια ιδέα, ένα νόημα. Το νόημα κάθε παραγράφου, ενώ συνδέεται με το νόημα των υπόλοιπων παραγράφων του κειμένου, είναι ξεχωριστό.

Η Ραλλού, για να σας βοηθήσει, δε βρήκε μόνο τις παραγράφους του κειμένου αλλά και τους τίτλους τους. Όμως, ξέχασε να γράψει δίπλα από τον τίτλο της κάθε παραγράφου τον αριθμό της. Γράψτε σε κάθε τίτλο παραγράφου τον αριθμό της.

Τίτλοι παραγράφων

Το ελαιόλαδο, βραβείο για τους νικητές των αγώνων.	
Ο ύμνος για την ελιά από συγγραφείς και ποιητές.	
Η ελιά και ο πολιτισμός των λαών της Μεσογείου.	
Η ιστορία της ελιάς.	
Η ελιά εμπνέει τους καλλιτέχνες.	
Η ελιά, πολύτιμο και αγαπημένο δέντρο.	

3. Στο κείμενο υπάρχουν λέξεις που, αν και δε βρίσκονται μετά από τελεία, γράφονται με κεφαλαίο. Ποιες είναι αυτές οι λέξεις; Υπογραμμίστε τες.

Γράφονται με κεφαλαίο:

- ▶ τα κύρια ονόματα: ονόματα ανθρώπων (Μαρία), ζώων (Αζόρ), τόπων (Λάρισα), ποταμών (Πηνειός), βουνών (Όλυμπος), λιμνών (Πρέσπες), κτλ.
- ▶ τα ονόματα των ημερών (Κυριακή), μηνών (Αύγουστος) και εορτών (Πάσχα)
- ▶ τα εθνικά (Έλληνας, Κινέζος)
- ▶ τα ονόματα κτιρίων (Αρχαιολογικό Μουσείο), πλοίων (Αίολος)

- ▶ οι τίτλοι λογοτεχνικών έργων (ο Μάγκας της Πηνελόπης Δέλτα) και έργων τέχνης (η Νίκη της Σαμοθράκης)
- ▶ οι τιμητικοί τίτλοι (Αξιότιμε, Σεβασμιότατε)

Ενώ τα εθνικά ονόματα γράφονται με κεφαλαίο π.χ. ο Μανόλης είναι Έλληνας, τα επίθετα που παράγονται από αυτά γράφονται με μικρό π.χ. το ελληνικό λάδι είναι το καλύτερο.

Αντιγράψτε τώρα από το κείμενο τα κύρια ονόματα.

.....

.....

.....

4. Η Έλλη διάβασε στο

κείμενο τα λόγια του ποιητή:

**«κι αν ακόμα δεν υπήρχαν οι ελαιώ-
νες... θα τους είχα επινοήσει».**

**Θυμάται ότι τη λέξη ελαιώνας την
έχει ακούσει να τη λέει ο παππούς
της όταν μιλούσε για το κτήμα με
τις ελιές που είχε στο χωριό.**

Στο λεξικό της βρήκε ότι η λέξη

ελαιώνας είναι ουσιαστικό,

παράγεται από τη λέξη ελαία (ελιά)

και σημαίνει το μέρος που έχει

πολλές ελιές. Το ουσιαστικό

ελαιώνας ονομάζεται περιεκτικό.

**Περιεκτικά λέμε τα ουσιαστικά που
δείχνουν το μέρος όπου υπάρχουν
πολλά όμοια πρόσωπα, ζώα ή
πράγματα.**

**Φτιάξτε και εσείς περιεκτικά ουσια-
στικά που τελειώνουν σε -(ι)ώνας:**

περιστέρι
στρατός
αμπέλι
άχυρο

► Προσπαθήστε τώρα να δώσετε μόνοι σας τον ορισμό της λέξης **πορτοκαλεώνας**:

.....
.....
.....
.....

5. Τα περιεκτικά αρσενικά ουσιαστικά που λήγουν σε -(ι)ώνας γράφονται με ω. Ακόμα με ω γράφονται τα περισσότερα αρσενικά ουσιαστικά σε -ώνας που δεν είναι περιεκτικά π.χ. αγώνας, αιώνας κτλ.

**Εξαιρούνται:
Μακεδόνας, Στρυμόνας,
κανόνας, κηδεμόνας**

Συμπληρώστε στο παρακάτω κείμενο τα γράμματα και τους τόνους που λείπουν από τις χρωματισμένες λέξεις και διαβάστε κάποια από τα κατορθώματα των αρχαίων Ελλήνων.

Οι αρχαίοι Έλληνες νίκησαν τους Πέρσες στο **Μαραθ__να της Αττικής το 490 π.Χ. Ο **αγ__νας** τους ήταν δύσκολος γιατί ήταν άνισος. Λίγοι εναντίον πολλών. Μετά από χρόνια ο Μέγας Αλέξανδρος και οι **Μακεδ__νες** του, αφού πέρασαν το **Στρυμ__να** ποταμό, έφτασαν μέχρι τα βάθη της Ανατολής όπου διέδωσαν την ελληνική γλώσσα και τον ελληνικό πολιτισμό. Από τότε**

πέρασαν πολλοί αι__νες αλλά τα
κατορθώματά τους τα θυμόμαστε
ακόμα.

***Τοιχογραφία της Κνωσού που
απεικονίζει κλαδιά ελιάς, Ηράκλειο,
Αρχαιολογικό Μουσείο, «The olive
wreath», Νίκος & Μαρία Ψιλάκη,
Ηλίας Καστανάς, εκδ. Καρμάνωρ,
Ηράκλειο, 1999.***

Μαγειρεύουμε με ελαιόλαδο

Οι ελιές και το ελαιόλαδο αποτελούν, εδώ και αιώνες, απαραίτητο στοιχείο της ελληνικής και της μεσογειακής κουζίνας. Μας προσφέρουν καθημερινά μια υγιεινή και πλούσια σε γεύση τροφή. Από μελέτες σε 7 χώρες προέκυψε ότι η διατροφή που βασίζεται στο ελαιόλαδο δίνει στον άνθρωπο υγεία και μακροζωία. Το ελαιόλαδο μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε όλα τα φαγητά και γι' αυτό όλοι οι διαιτολόγοι το συνιστούν. Για ακόμη πιο υγιεινό φαγητό, το ελαιόλαδο πρέπει να προστεθεί στο τέλος του μαγειρέματος. Όταν χρησιμοποιείται ωμό, αποκαλύπτει όλη του τη νοστιμιά. Δίνει άλλη γεύση στις σαλάτες και στα λαχανικά.

Κουλουράκια λαδιού

Υλικά:

3 ποτήρια ελαιόλαδο

2 ποτήρια ζάχαρη

1 κρασοπότηρο χυμό πορτοκάλι
με λίγο λεμόνι

1 κρασοπότηρο κανέλα βρασμένη

3 κουταλιές ρακή

2 κουταλάκια μπέικιν πάουντερ

1 κουταλάκι σόδα

1 ποτήρι σουσάμι καβουρντισμένο
αλεύρι για μαλακή ζύμη, όσο
σηκώσει (λιγότερο από 1,5 κιλό)

Εκτέλεση:

Χτυπάμε το ελαιόλαδο με τη ζάχαρη, προσθέτουμε τη σόδα διαλυμένη στο χυμό πορτοκαλιού, το κανελόζουμο, το μπέικιν πάουντερ διαλυμένο στη ρακή, το σουσάμι και τέλος το αλεύρι. Ζυμώνουμε μαλακή ζύμη και πλάθουμε τα κουλουράκια. Τα κουλουράκια πρέπει να ψηθούν στο φούρνο σε μέτρια θερμοκρασία.

Φασολάκια λαδερά

Υλικά:

**1 κιλό φρέσκα φασολάκια
1 κρεμμύδι ψιλοκομμένο
1 φλιτζάνι ελαιόλαδο ένα ματσάκι
μαϊντανό ψιλοκομμένο μισό κιλό
ντομάτες ψιλοκομμένες αλάτι,
πιπέρι**

Εκτέλεση:

Καθαρίζουμε τα φασολάκια από τις δύο άκρες και από τις ίνες, τα κόβουμε στα δύο και τα πλένουμε. Σε κατσαρόλα τσιγαρίζουμε ελαφρά το κρεμμύδι με το ελαιόλαδο. Ρίχνουμε και τα φασολάκια να αχνιστούν λίγο με σκεπασμένη την κατσαρόλα. Προσθέτουμε την ντομάτα, το μαϊντανό, αλάτι, πιπέρι και ανάλογο νερό και σιγοβράζουμε να ψηθούν και να μείνουν σχεδόν με το λάδι τους.

1. Συζητήστε με το διπλανό σας:

- Ποια υλικά χρειαζόμαστε για να μαγειρέψουμε τα φασολάκια;
- Ποια προετοιμασία πρέπει να κάνουμε στα φασολάκια πριν τα ρίξουμε στην κατσαρόλα;

- Πόσο πρέπει να βράσουν τα φασολάκια;
- Με ποια σειρά βάζουμε τα υλικά για τα κουλουράκια;
- Τι πρέπει να προσέξουμε όταν ψήνουμε τα κουλουράκια;

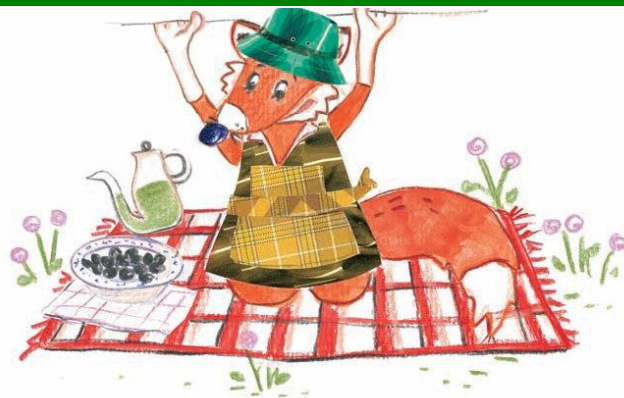

2. Στη συνταγή για τα κουλουράκια λαδιού μαθαίνουμε ότι: «τα κουλουράκια πρέπει να ψηθούν στο φούρνο σε μέτρια θερμοκρασία». Τα παιδιά, όταν επιστρέφουν από το σχολείο, ρωτάνε συνέχεια αν ψήθηκαν τα κουλουράκια. Η μητέρα τους απαντά πως, για να ψηθούν, δεν πρέπει να ανοίγουν συνέχεια το φούρνο.

Σε ποιο χρόνο και σε ποια φωνή βρίσκεται το ρήμα **ψηνομαι** στο παραπάνω κείμενο;

Παρατηρήστε στον παρακάτω πίνακα πώς κλίνεται το ρήμα **ψήνομαι** στον αόριστο της παθητικής φωνής.

Παθητική φωνή		
Αόριστος		
Οριστική	Υποτακτική	Προστακτική
ψήθηκα	(να) ψηθώ	-
ψήθηκες	(να) ψηθείς	ψησού
ψήθηκε	(να) ψηθεί	-
ψηθήκαμε	(να) ψηθούμε	-
ψηθήκατε	(να) ψηθείτε	ψηθείτε
ψήθηκαν	(να) ψηθούν	-

3. Η μαμά ζήτησε τη συμβουλή της γιαγιάς για να πετύχουν τα κουλουράκια. Συμπληρώστε τις οδηγίες της γιαγιάς και ανακαλύψτε τα μυστικά της. Η Ραλλού, για να σας βοηθήσει, σας δίνει τα ρήματα που πρέπει να συμπληρώσετε.

(ψηθούν, διαλυθεί, χτυπηθούν, προστεθεί, ζυμωθεί)

Πρόσεξε, παιδί μου! Για να πετύχουν τα κουλουράκια σου, πρέπει το λάδι με τη ζάχαρη να πολύ καλά. Μετά, αφού καλά η σόδα στο χυμό πορτοκαλιού, πρέπει να μαζί με τα υπόλοιπα υλικά στο μείγμα του λαδιού. Κατόπιν, το μείγμα σε μαλακή ζύμη για να γίνουν αφράτα τα κουλουράκια. Το πιο σημαντικό

όμως από όλα είναι το ψήσιμο! Τα
κουλουράκια δεν πρέπει να
..... σε δυνατό φούρνο.

4. Στις συνταγές διαβάσαμε
ότι για να φτιάξουμε τα
κουλουράκια χρειάζεται να βάλουμε
στη ζύμη **2 κουταλάκια** μπέικιν
πάουντερ διαλυμένο σε 3 κουταλιές
ρακή.

Η λέξη **κουταλάκια** μάς δείχνει ότι
για να μετρήσουμε την ποσότητα
του μπέικιν πάουντερ πρέπει να
χρησιμοποιήσουμε μικρό κουτάλι.
Οι λέξεις που δείχνουν ότι κάτι είναι
μικρό λέγονται **υποκοριστικά**.

Σχηματίζουμε υποκοριστικά με τις καταλήξεις: **-άκι, -άκος, -ούλα, -ίτσα, -άκης, -ούλης**

Διαβάστε το παρακάτω κείμενο αντικαθιστώντας τις υπογραμμισμένες λέξεις με τα υποκοριστικά που παράγονται από αυτές για να μάθετε πώς πέρασε ο Αντρέας την Κυριακή το μεσημέρι.

Την Κυριακή το πρωί πήγα με τα ξαδέρφια μου μια βόλτα στο κοντινό δάσος για να απολαύσουμε το μεσημεριανό μας φαγητό. Όταν φτάσαμε εκεί, καθίσαμε κάτω από ένα δέντρο και στρώσαμε ο καθένας την πετσέτα του πάνω σε ένα τραπέζι που είχε φτιάξει ο δήμος. Βγάλαμε από την τσάντα μας τα πιρούνια μας, τα πιάτα μας, τα μαχαίρια μας και τα ποτήρια μας

για να πιούμε καθαρό νερό από τη βρύση. Η Γιάννα, η ξαδέρφη μου, είχε φέρει και 4-5 φέτες ζυμωτό ψωμί για να απολαύσουμε τις ντομάτες με λάδι και τυρί. Στο τέλος κόψαμε τα φρούτα μας, παίξαμε ένα επιτραπέζιο παιχνίδι ενώ ο ξάδερφός μου ο Βασίλης πήρε...το μεσημεριανό του ύπνο στη δροσιά.

5. Ξαναγράψτε τις παρακάτω προτάσεις, αντικαθιστώντας το χρωματισμένο μέρος τους με τις φράσεις που βρίσκονται στην παρένθεση.

(από την πέτρα βγάζει λάδι,
μου 'βγαλε το λάδι,
έριχνε λάδι στη φωτιά)

 Ο Δήμος είναι άνθρωπος πολύ δραστήριος και πολύ αποτελεσματικός.

.....

.....

.....

 Ο Μιλτιάδης, αντί να τους ηρεμήσει, τους προκαλούσε να λύσουν τις διαφορές τους εκείνη τη στιγμή.

.....

.....

.....

.....

 Ο Κώστας με κούρασε πάρα πολύ για να του εξηγήσω ότι δεν έφταιγα εγώ για το πάθημα του.

.....

.....

.....

6. Το ελαιόλαδο είναι υγιεινή τροφή και δίνει άλλη γεύση στις σαλάτες.

► Παρατηρήστε στον παρακάτω πίνακα πώς κλίνονται τα δύο θηλυκά ουσιαστικά:

Ενικός Αριθμός		
Ονομ.	η τροφή	η γεύση
Γεν.	της τροφής	της γεύσης
Αιτ.	την τροφή	τη γεύση
Κλητ.	τροφή	γεύση
Πληθυντικός Αριθμός		
Ονομ.	οι τροφές	οι γεύσεις
Γεν.	των τροφών	των γεύσεων
Αιτ.	τις τροφές	τις γεύσεις
Κλητ.	τροφές	γεύσεις

► Συμπληρώστε τις προτάσεις βά-
ζοντας τα ουσιαστικά που είναι στην
παρένθεση στον κατάλληλο τύπο:

🌸 Η Νίκη ήθελε πάντα να σπου-
δάσει(η τέχνη)
..... (η μαγειρική).

🌸 Πολλές (μελέτη)
απέδειξαν ότι η μεσογειακή
..... (διατροφή) δίνει
υγεία και μακροζωία στον
άνθρωπο.

🌸 Η Ελλάδα ανήκει στις χώρες που
έχουν τη μεγαλύτερη
(παραγωγή) και
(κατανάλωση) ελαιόλαδου.

🌸 Η(απόλαυση)
ενός καλού φαγητού βασίζεται στην
ικανοποίηση όλων.....
(η αίσθηση) αλλά προπαντός

..... (η γεύση) και
..... (η όραση).

7. Βάλτε λίγο λάδι στις λέξεις

ρίγανη, λεμόνι, ξίδι, ψωμί

και φτιάξτε καινούριες λέξεις και γεύσεις!

λάδι και ρίγανη:

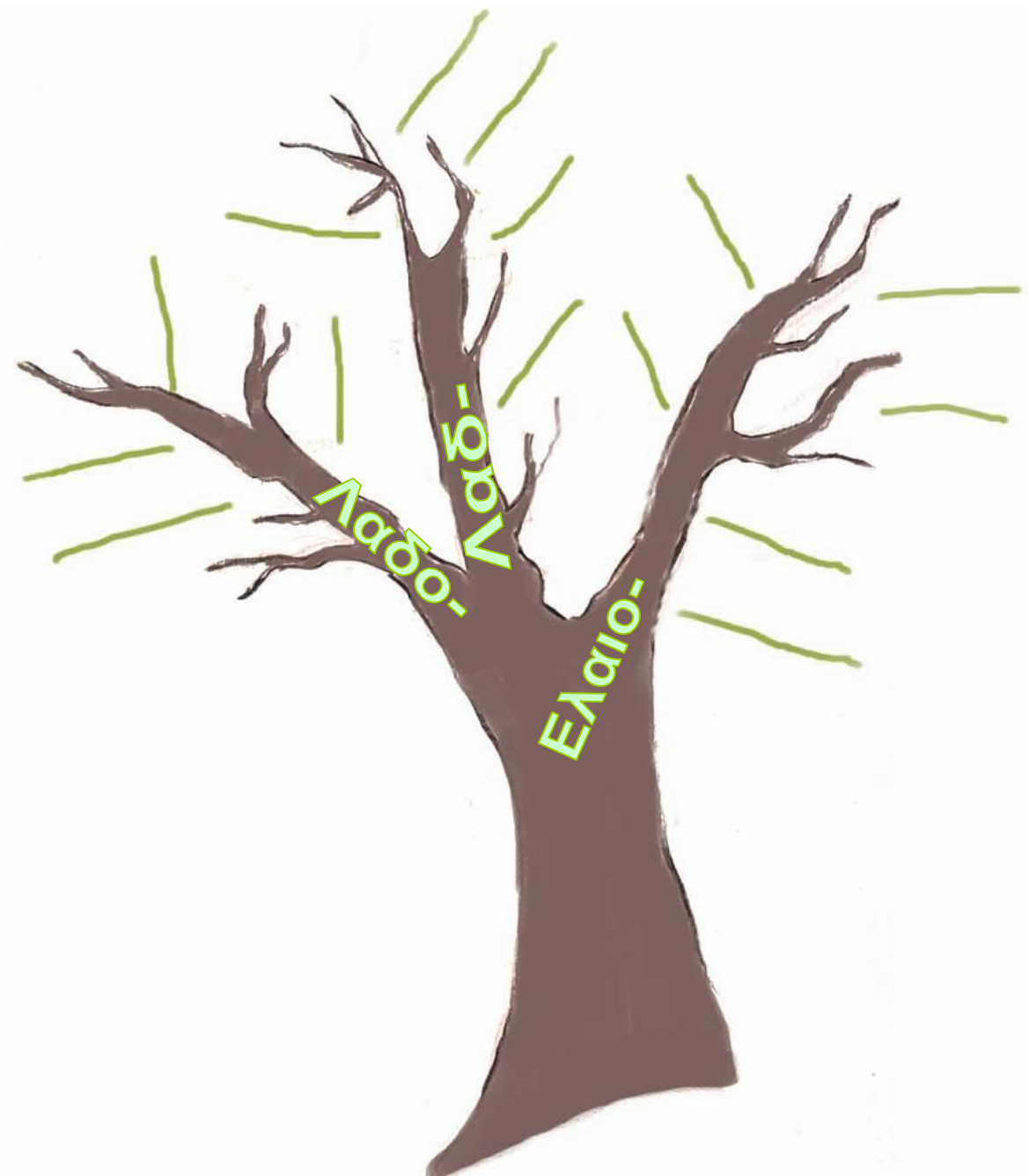
.....
.....
.....
.....

Θέλετε να κάνετε τη μικρή ελιά να ανθίσει και να βλαστήσει;

Βάλτε στα κλαδιά τις λέξεις από το λεξιλόγιο της ενότητας προσέχοντας ποιες ταιριάζουν σε κάθε κλαδί.

**καλλιέργεια, μπολιάζω,
ελαιόδεντρο, ελαιόλαδο,
ελαιοπιεστήριο,
ελαιοκαλλιεργητής, ελαιώνας,
κανόνας, αιώνας, αγριελιά,
μεσόγειακός, -ή, -ό, ελαιοτριβείο,
λαδερά, λαδομπογιά, λαδιά,
λαδί, λαδικό, λαδώνω,
λαδολέμονο, λαδόξιδο,
λαδόψωμο**

Πίνακας Αυτοαξιολόγησης

Για να δω τι έμαθα...

Σημειώνω ένα ✓ στο αντίστοιχο κουτάκι

Σ' αυτή την ενότητα έμαθα:	Χρειάζομαι ακόμα βοήθεια	Μπορώ μόνος μου	Μπορώ να βοηθήσω το συμμαθητή μου
Να γράφω σωστά τα κύρια ονόματα και τα επίθετα που παράγονται από αυτά.			

Σ' αυτή την ενότητα έμαθα:	Χρειάζομαι ακόμα βοήθεια	Μπορώ μόνος μου	Μπορώ να βοηθήσω το συμμαθητή μου
Να κλίνω σωστά τα θηλυκά ουσιαστικά σε -η.			
Να αναγνωρίζω σε ένα κείμενο τις προσωποποιήσεις και να τις χρησιμοποιώ στο λόγο μου.			

Σ' αυτή την ενότητα έμαθα:	Χρειάζομαι ακόμα βοήθεια	Μπορώ μόνος μου	Μπορώ να βοηθήσω το συμμαθητή μου
Να χρησιμοποιώ σωστά τον αόριστο των ρημάτων στην παθητική φωνή.			
Να χωρίζω ένα κείμενο σε παραγράφους και να βρίσκω τις βασικές τους ιδέες.			

Σ' αυτή την ενότητα έμαθα:	Χρειάζομαι ακόμα βοήθεια	Μπορώ μόνος μου	Μπορώ να βοηθήσω το συμμαθητή μου
Να γράφω σωστά λέξεις που έχουν σχέση με το λάδι και την ελιά.			
Να χρησιμοποιώ την έκθλιψη, την αποκοπή και την αφαίρεση.			

Σ' αυτή την ενότητα έμαθα:	Χρειάζομαι ακόμα βοήθεια	Μπορώ μόνος μου	Μπορώ να βοηθήσω το συμμαθητή μου
Να χρησιμοποιώ σωστά τις αυτοπαθείς αντωνυμίες.			
Να υποστηρίζω την άποψή μου με επιχειρήματα.			

Η Ραλλού σάς προτείνει.

**Ελληνική Μυθολογία, Τόμοι 3, 5,
εκδοτική Αθηνών Α.Ε., 1986.**

**Λαμπράκη Μυρσίνη, *Λάδι, Γεύσεις
και Πολιτισμός 5000 χρόνων*, εκδ.
Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1999.**

**Μαστρομιχαλάκη, Α. - Βούκανου, Μ.
Παιχνιδομαγειρέματα, εκδ. Ακρίτας,
Αθήνα, 2002.**

**Περιοδικό «*Ελιά & Ελαιόλαδο*», εκδ.
Αξιον Εκδοτική, Αθήνα.**

**Σακελλαρίου Χάρης, *Μύθοι και πε-
ρίεργα από τον κόσμο των φυτών*,
Βιβλιοπωλείο της «Εστίας», χ.χ.**

Ταλιάνης, Δ. - Θεοδωρίδης, Π.
Η ελιά στην Ελλάδα, Μουσείο
Φυσικής Ιστορίας Απολιθωμένου
Δάσους Λέσβου, Εκδόσεις Τοπίο,
2001.

Τριβιζάς Ευγένιος, *Η Δέσποινα και
το περιστέρι*, εκδ. Ελληνικά
Γράμματα, Αθήνα, 2003.

Ψιλάκη Μ. - Ψιλάκης Ν.- Καστανάς
Η., *Ο πολιτισμός της ελιάς*, εκδ.
Καρμάνωρ, Ηράκλειο, 1999.

[www.explorecrete.com/greek/olive-
tree-gr.htm](http://www.explorecrete.com/greek/olive-tree-gr.htm) - 36k

[www.mfa.gr/greek/greece/living/sy-
mbols/olive.html](http://www.mfa.gr/greek/greece/living/symbols/olive.html) www.oliveoil.gr

Ανθολόγιο: Ευγένιος Τριβιζάς,
«Η Δόνα Τερηδόνα»

Περιεχόμενα

6	ΕΝΟΤΗΤΑ	
	Ιστορίες παιδιών.....	7
7	ΕΝΟΤΗΤΑ	
	Η ελιά.....	66

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.